

АНОТАЦІЯ
на конкурсну роботу під шифром:
«Бойові дії»

Актуальність теми дослідження. Воєнні дії, які розпочалися в 2014 році вторгненням Росії на Кримський півострів поширилися на іншу частину східної України, і тривають до цього часу. Багато дискусій щодо природи цієї війни було зроблено, проте однозначної відповіді на це питання не має. Багато дослідників підтримують позицію, що в очах російських імперіалістів та націоналістів Східна частина України є їхнім геополітичним пріоритетом, оскільки успадковані Україною кордони не відповідають їх етнічній географії. Конфлікт продовжується понад 5 років, є багато жертв серед військових та мирного населення. За приблизними підрахунками понад 13 000 осіб загинуло в конфлікті між українськими та російськими військовими. Це значні жертви для українського суспільства, не враховуючи матеріальної шкоди завданої національній економіці. Ключовими завданнями для уряду та українських посадовців на місцях, в період воєнних конфліктів, є вчасне виведення цивільного населення із зон бойових дій, забезпечити першочергову безпеку для дітей та осіб похилого віку, максимально можливо захистити житло мирного населення у невіддалених районах. Збройний конфлікт на Сході України, також ставить багато теоретичних завдань для національних та міжнародних юристів та правозахисників. Актуальними для українського суспільства є абсолютно нові теми: гуманітарна допомога, психологічна підтримка жертв конфлікту, а також уникнення небезпеки для дітей.

Проте, як відзначають експерти, передбачити тактику окупантів є дуже важко, оскільки війна має гібридний характер, яка є новою формою і тактика протидії слабо розроблена. Від такого виду воєнних дій найбільше страдають мирні жителі, особливо, якщо держава має незначну воєнну захищеність.

Мета дослідження полягає у вивченні особливостей ведення воєнних дій на сході України з цілю встановлення найбільш ефективних методів виведення цивільного населення із зон бойових дій.

Об'єктом дослідження є збройний конфлікт на сході України, втрати та обсяг завданої шкоди мирному населенню.

Предметом дослідження є розміри та обсяги втрат серед мирного населення у воєнному протистоянні в східній частині України, ефективність захисту населення від воєнних дій, а також тактика виведення цивільних осіб із зони конфлікту.

Методи дослідження. Методичну основу проведеного дослідження становлять принципи об'єктивності та всебічності. Оскільки, на даний час застосовуються новітні засоби збройної боротьби в воєнних конфліктах, автором було використано логічний метод за допомогою якого основна увага приділялась не окремим аспектам воєнних дій, а загальним тенденціям, які впливають на мирне населення, які проживають в наближених зон до воєнних. Метод порівняльного аналізу дозволив виявити особливості та характерні риси бойового застосування засобів збройної боротьби за окреслений період. Поряд з цими методами дослідження використовувалися й загально-наукові, такі як: синтез, аналіз, дедукція та індукція.

Практичне значення дослідження полягає в розробленні стратегічних заходів та тактики виведення цивільного населення із воєнної зони в східній частині України з найменшими втратами використовуючи міжнародний досвід.

Структурно наукова робота складається із вступу, 3 розділів, 5 підрозділів і 30 використаних джерел. Обсяг роботи становить 30 сторінок.

Ключові слова: війна, гібридна війна, воєнний конфлікт, агресія, мирне населення, миротворча місія, Україна, тактика, стратегія.

РОЗДІЛ 1

ЗБРОЙНИЙ КОНФЛІКТ НА ДОНБАСІ: УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ

1.1. Війна на Донбасі: короткий ракурс

В лютому 2014 року розпочалося російсько-українське воєнне протистояння. Росія, порушила всі норми та принципи міжнародного права, багато двосторонніх та багатосторонніх угод, здійснила анексію¹ Автономної Республіки Крим та Севастополя, а також поступово окупувала окремі райони Донецької та Луганської областей. Так, український історик В. В'ятрович підкреслює, що: “ ... процес становлення та розширення імперської Росії завжди супроводжувався війнами з Україною, прагнучи знищити нашу суб'єктність. Історія стосунків українського та російського народів – це літопис воєн, визвольних повстань українців і послідовної політики русифікації та асиміляції українців” [6].

Особливо негативним чинником ця війна стала в процесі консолідації Західної та Східної частин України, оскільки порушилися, в черговий раз, питання цілісності території держави та послабилися патріотичні настрої в українському суспільстві. Доктор історичних наук, професор Я. Верменич розглядаючи причини конфлікту наголосила, що: “ ... тут ані етнічні, ані культурні відмінності, хоч і є в наявності, підстав для воєнних дій у собі не містили. Значно більше важили незважені дії політиків, насамперед російських, штучно підігріті почуття, сфабриковані диверсії, цілеспрямовані пропагандистські акції ... ” [8]. Доктор історичних наук Павло Гай-Нижник назвав анексію Криму “історико-правовим фальсифікатом”, тобто початком неоголошеної війни Російської Федерації проти України [11]. Завдяки агресійним діям Росія намагається поширити міфи про правічну єдність з

¹Анексія – це насильницьке приєднання державою всієї або частини території іншої держави в односторонньому порядку. За міжнародним правом анексія – один з видів агресії і спричиняє міжнародно-правову відповідальність. Матеріали Вікіпедії. URL:
<https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%90%D0%BD%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%96%D1%8F>

російським народом та неспроможність українського уряду управляти незалежною державою. Багато вчених вважають, що крім воєнних протистоянь відбувається економічна та політична війна, яка без втручання світових лідерів може затягнутися на багато років.

Позиції щодо війни на сході України серед науковців та населення зазнали значних розбіжностей. Мацієвський Ю. В. [19] поділив їх на три напрямки (рис. 1.1).

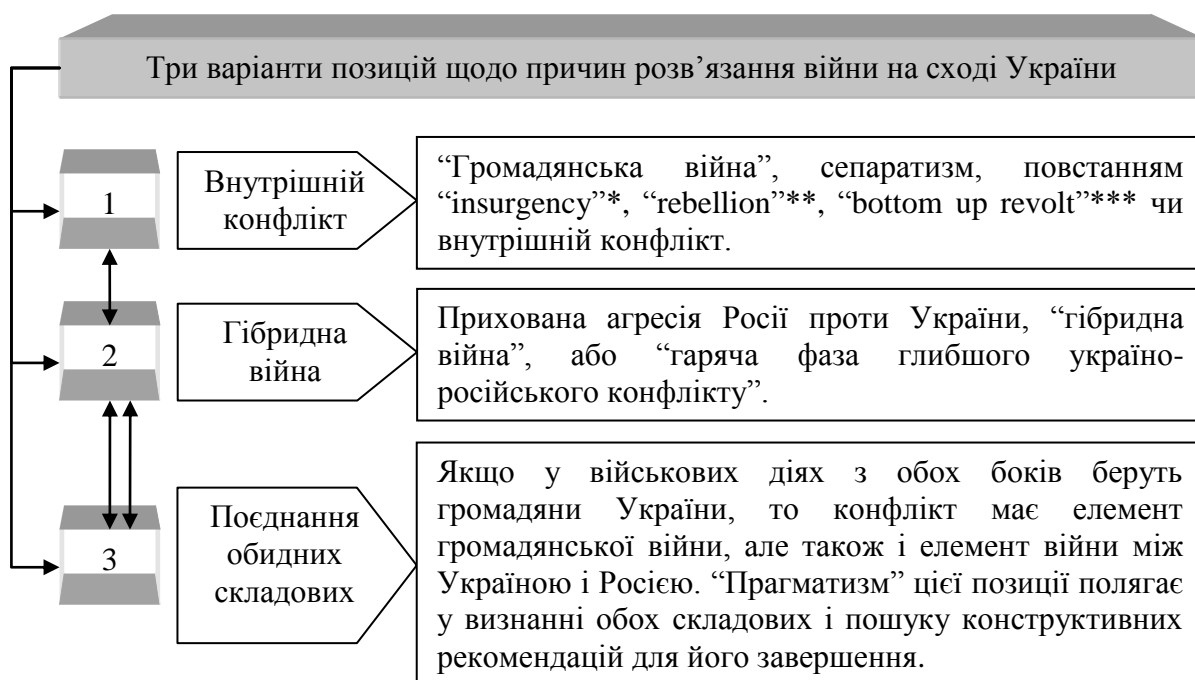

Рис. 1.1. Підходи щодо роз’яснення причин розв’язання конфлікту на сході України² [19]

Багато науковців почали розглядати початок воєнного протистояння як втрату контролю держави над частиною територій, це пов’язано з втечею чинного на той час президента, побоювання нової влади щодо нового політичного руху і призвело до появи сепаратизму. Проте, цієї позиції дотримуються тільки незначна частина аналітиків. Щодо позиції населення, то за результатами 2018 року більша його частина сприймала воєнну агресію як війну Росії проти України (рис. 1.2.).

² *insurgency – англ. заколот.

**rebellion – англ. повстання.

***bottom up revolt – англ. революція меншин.

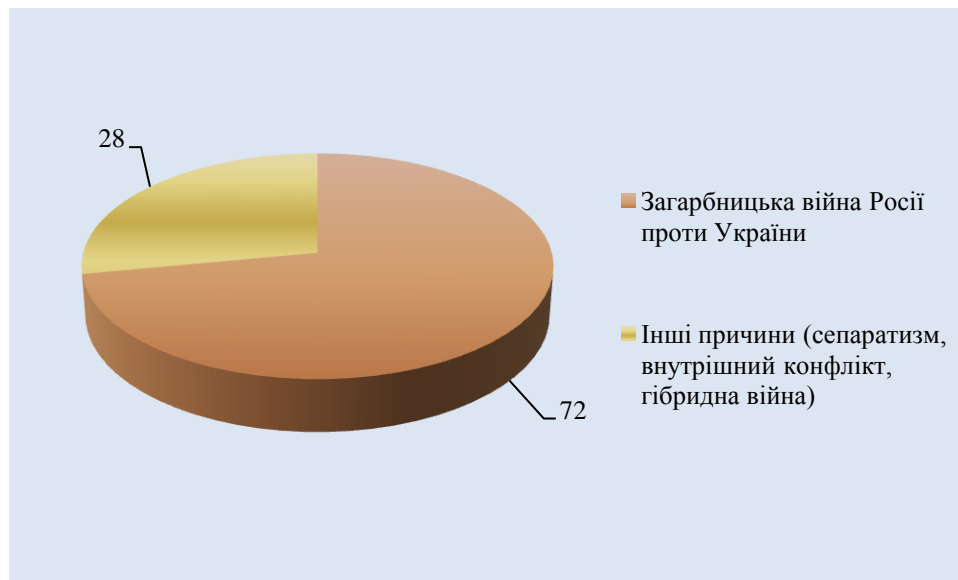

Рис. 1.2. Позиція населення щодо причини розв’язання війни на сході держави, 2018, % [19]

Багато світових лідерів наголошують, що російсько-українська війна стала, також наслідком економічних та політичних криз на світовій арені. Так, Лоран Фабіус, міністр закордонних справ Франції (2012-2016 рр.) підкреслив, що поворотним моментом у розростанні вогнища конфлікту став брак лідерства і рішучості з боку США. При цьому, він наголосив: “Коли будуть писатися підручники з історії, ми побачимо, що це було поворотним пунктом не лише у близькосхідній кризі, а й в Україні і Криму” [29]. Гібридна війна полягає в тому, що використовується поєднання інших форм протидії українському суверенітету – дезінформація, використання засобів радіоелектронної боротьби та кібератаки на державні органи України, тому багато міжнародних науковців вважають існуюче протистояння як гібридна (холодна війна з елементами повторюваних атак).

Ми дотримуємося також позиції, що однією із причин початку війни є нестабільна економічна та політична ситуація в державі, адже так історично склалося, що країни з нестабільними політичними та економічними тенденціями завжди були в полі зору сильніших агресорів. Україна довго посідала високе місце у рейтингу слабкості держав та належала до групи країн з підвищеним рівнем ризику (75,5 балів). (рис. 1.3.). Відповідно до рейтингу, слабкість України зумовлена насамперед відсутністю верховенства

права, низькою легітимністю державних органів, поляризацією еліти, неефективним силовим апаратом, економічною нестабільністю та зовнішнім втручанням [24].

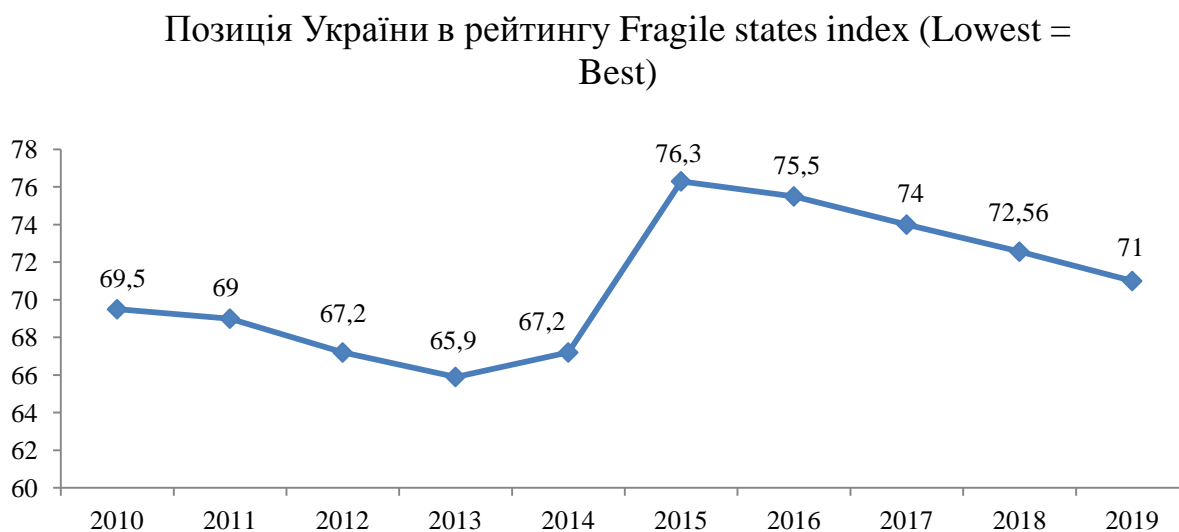

Рис. 1.3. Україна – Рейтинг слабкості держав (Fragile states index), 2010-2019 рр. [27]

За цим рейтингом оцінюються:

- зовнішнє втручання,
- поляризація еліти;
- силовий апарат;
- права людини;
- державні послуги;
- легітимність державних органів;
- бідність та економічне падіння;
- економічна нерівність;
- групова дискримінація;
- біженці та ВПО;
- демографічний тиск.

1.2. Особливості ведення гібридної війни: тактика та стратегія

Гібридна війна – це новий вид протистояння між країнами з використанням різних воєнних засобів та тактик. В політологічному енциклопедичному словнику дане визначення характеризується як: “війна, основним інструментом якої є створення державою-агресором в державі, обраній для агресії, внутрішніх протиріч та конфліктів з подальшим їх використанням для досягнення політичних цілей агресії, які звичайно досягаються звичайною війною” [10]. Попович К. В. відзначає, що це є воєнна стратегія, яка об'єднує звичайну війну, малу війну і кібервійну. Він підкреслює, що: “Термін “гібридна війна” використовують також для опису атак із застосуванням ядерної, біологічної та хімічної зброї, саморобних вибухових пристроїв та інформаційних технологій. Такий підхід до ведення конфліктів є потужним і складним різновидом війни. Іноді цей термін застосовують тоді, коли потрібно охарактеризувати складну динаміку бойового простору (англ. Battlespace), що передбачає гнучку реакцію, потребує швидкої адаптації”. На даний час в Міжнародному праві визначення терміну “гібридна війна” не має. Провідні міжнародні та вітчизняні політологи вважають, що події, які відбуваються на сході України є типовими “гібридними загрозами”, які визначають загрози, які виходять від противника, здатного в один і той же час застосовувати традиційні та нетрадиційні інструменти, необхідні для досягнення мети. Поняття “гібридна війна” було введено американським вченим М. Маклюеном, який вважав засоби комунікації новим ресурсом держави та довів, що сучасні війни відбуваються в інформаційному просторі [18]. Розглянемо схематично підходи до визначення сутності “гібридної війни” (рис. 1.4.).

Науковець Ф. Хоффман дав наступне визначення гібридної війни: “повний арсенал всіх видів бойових дій, враховуючи конвенціональні можливості, іррегулярну тактику і формування, терористичні акти, що

містять насилля та кримінальні безлади” [3]. Автор визначив п’ять елементів гібридної війни (рис. 1.5.)

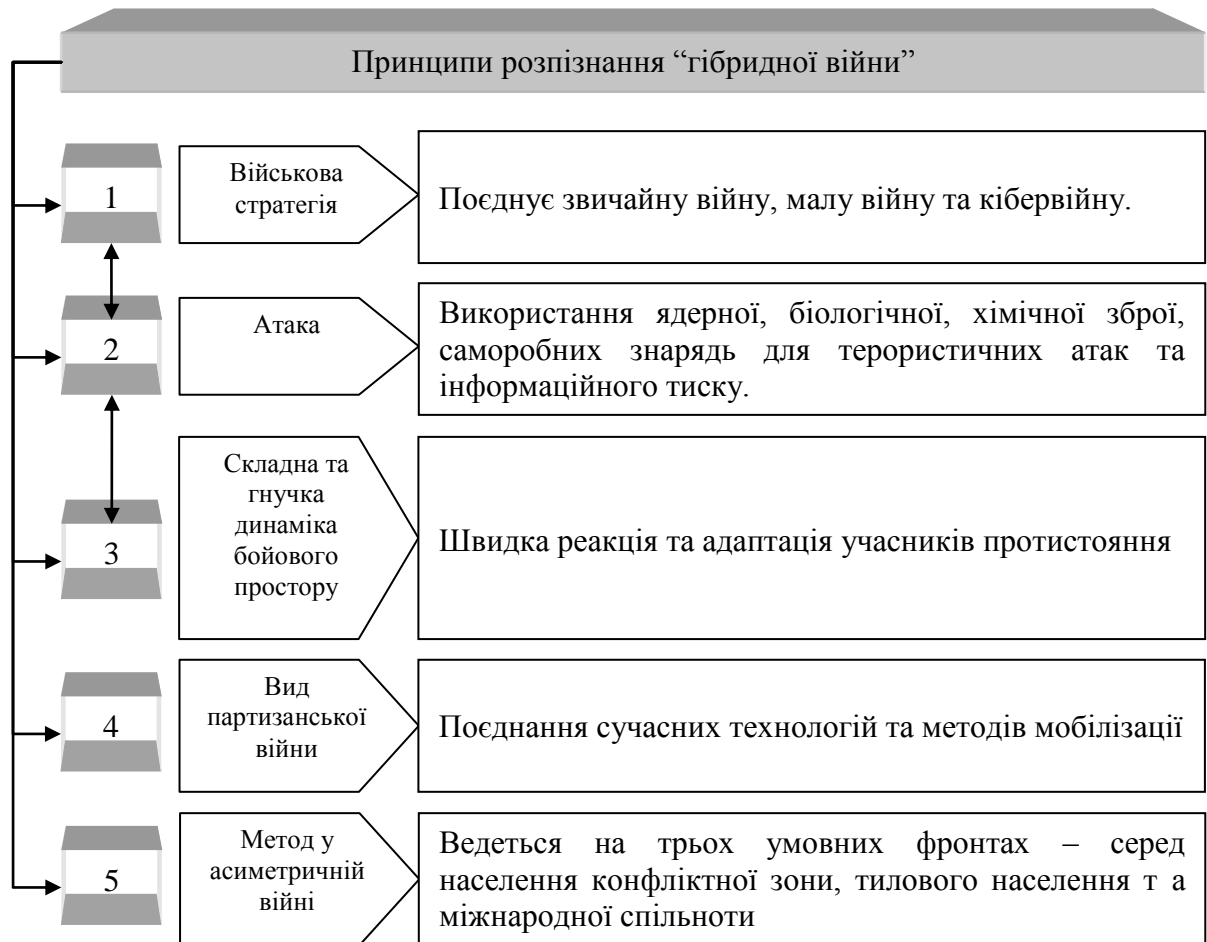

Рис. 1.4. Міжнародна практика розпізнання "гібридної війни" [30]

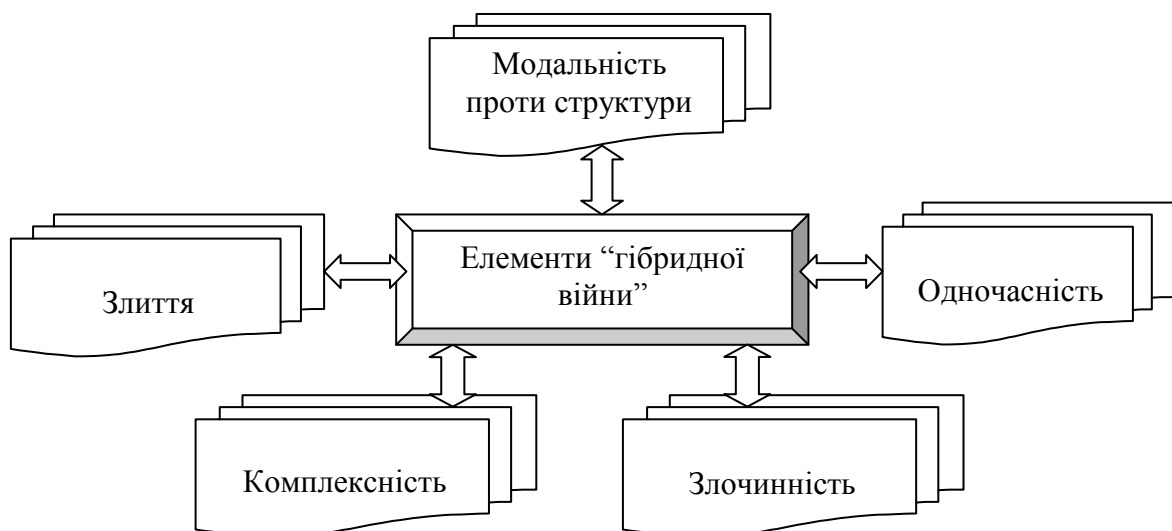

Рис. 1.5. Елементи "гібридної війни" [3]

Даний тип війни небезпечний тим, що фактично можуть стертися кордони війни, непередбачувані початкові сценарії та закінчення, неможливо

визначити суперника, змінюється поетапно стан з військового до мирного, часто неможливо вирішити конфлікт, а ситуація загострюється із затяжністю воєнних дій. В таких війнах найбільше страждають мирні жителі, оскільки параметри воєнних дій постійно розширюється.

Оскільки, інформація є зброєю, то інформаційно-психологічна війна є основним стратегічним дорієнтиром у веденні гібридної війни. Психологічна війна, також може бути тактикою ведення гібридної війни. До основних методів ведення інформаційно-психологічної війни слід віднести шість складових (рис. 1.6.).

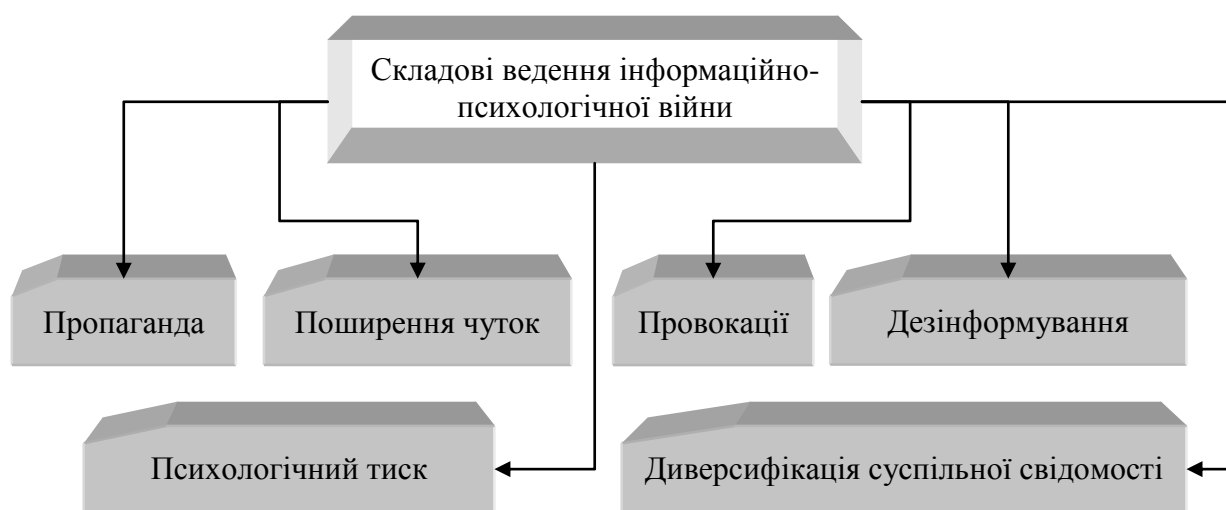

Рис. 1.6. Складові ведення інформаційно-психологічної війни [30]

За умов гібридної війни розвиваються параметри військового конфлікту та залучаються до нього невійськові засоби, які не мають прямого стосунку до класичного військового протистояння. Учасники Всеукраїнської науково-практичної конференції “Українське суспільство в умовах війни: виклики сьогодення та перспективи миротворення” дійшли висновку, що: “У сучасній науці поняття “гібридна війна” застосовується і як синонім протистояння “асиметричного”, “не конвенційного”, “нетрадиційного”, “дисперсного” тощо типу, і як окреме визначення новітнього типу конфліктності (протиборства)” [28].

На нашу думку, доцільно використати цитату Франка ван Каппена, який зазначив, що гібридна війна в Україні: “... це змішання класичного способу ведення війни з використанням нерегулярних збройних формувань.

Держава, що веде гібридну війну, проводить операцію з недержавними виконавцями – бойовиками, групами місцевого населення, організаціями, зв'язок з якими формально повністю заперечується. Ці виконавці можуть робити такі речі, які сама держава робити не може, тому що зобов'язана додержуватися Женевської та Гаазької конвенцій про закони сухопутної війни, міжнародних домовленостей з іншими країнами ...” [7].

Захист та вчасне виведення мирного населення із зон розгортання конфліктів в час гібридної війни є основними завданнями для урядовців держави та командуючих військовою тактикою та поточними воєнними стратегіями.

РОЗДІЛ 2

ОРГАНІЗАЦІЯ, ПРОВЕДЕННЯ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕВАКУАЦІЙНИХ ЗАХОДІВ ПІД ЧАС ВІЙСЬКОВОГО ПРОТИСТОЯННЯ

2.1. Втрати цивільного населення внаслідок воєнного конфлікту на Сході України

Статистичні дані показують, що з початку збройного протистояння на Донбасі загинули понад три тисячі мирних жителів. Загальна кількість жертв цього конфлікту за п'ять років перевищила 13 тисяч осіб. Найбільш проблемною ситуація з виводом цивільного населення була в 2014-2015 рр. (під час боїв за Донецький аеропорт). Протягом п'яти років військового конфлікту на Донбасі, за даними Управління Верховного комісара ООН з прав людини (УВКПЛ ООН), наданим у відповідь на запит DW, загинули від 13 000 до 13 200 осіб. З них – 3 345 цивільних осіб, включно з 298 пасажирами, які загинули під час катастрофи літака авіакомпанії Malaysia Airlines (17 липня 2014 р.) (рис. 1.2.).

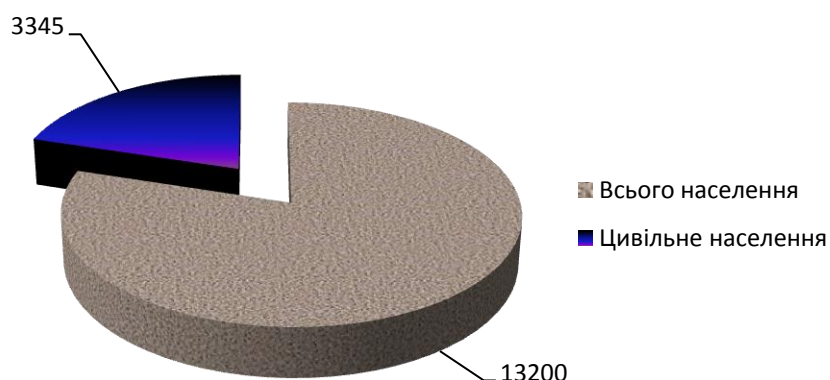

Рис. 2.1. Кількість жертв в конфліктних зонах на сході України, 2014-2019 рр. [15]

Інфографіка 2.2. детально відображає кількість цивільних жертв на сході України

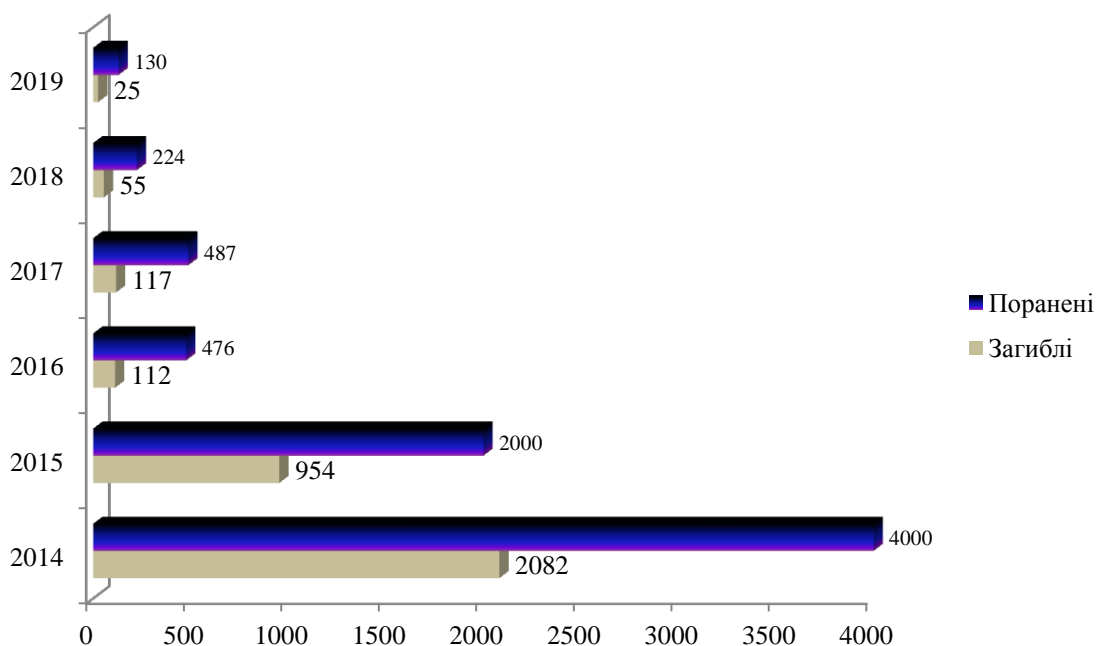

Рис. 2.2. Кількість жертв на , 2014-2019 рр. (до 31.10) [15]

Бойові втрати протягом воєнних протистоянь (2014-2019 рр.) відображено на рис. 2.3.

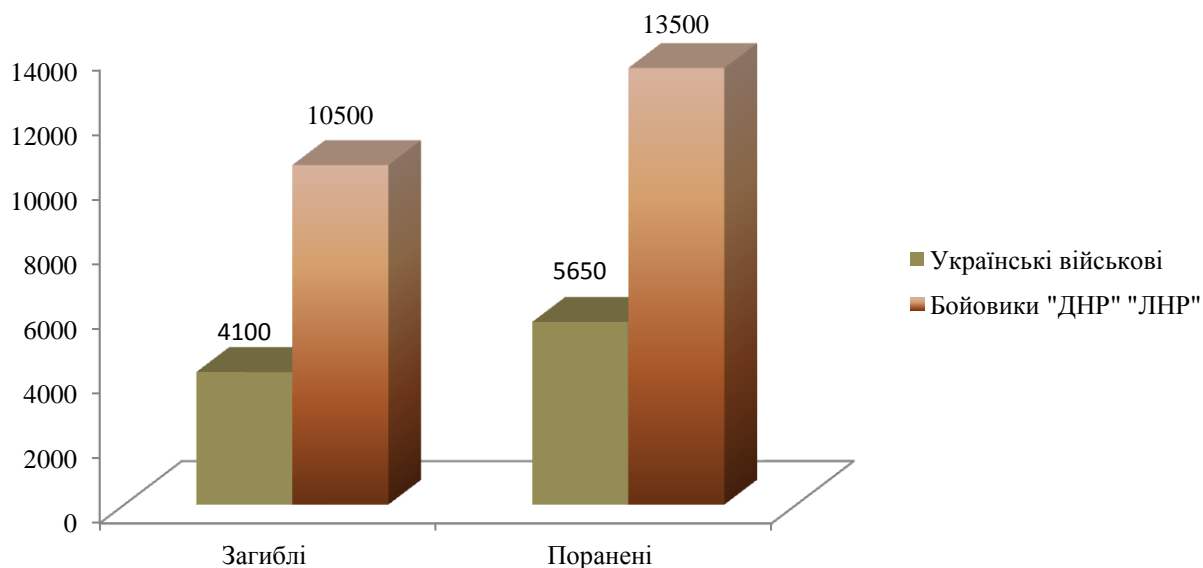

Рис. 2.3. Кількість бойових жертв на сході України, 2014-2019 рр. (14.04.2014-31.10.2019) [15]

Страшна статистика окреслює результати воєнного протистояння в східній частині України серед наймолодшого населення держави. З 2014 року

щонайменше 128 дітей зазнали поранень від мін, боєприпасів та інших вибухонебезпечних залишків війни на сході України, при цьому щонайменше 38 дітей загинуло [25]. Інші статистичні дані показують гіршу картину щодо кількості постраждалих дітей в наслідок воєнних протистоянь. Так, Голова Верховної ради України Дмитро Разумков заявив, що за офіційними даними від початку збройного конфлікту на Донбасі загинули близько 150 дітей [26]. При цьому, ситуація погіршується тим, що понад 200 тис. дітей і надалі проживають у 20-кілометровій зоні по обидві сторони від лінії розмежування, яка є сильно забрудненою мінами та іншими вибухонебезпечними залишками війни. З початком 2014 року від мін загинуло понад тисячу мирних жителів.

Економіка України також зазнала значних втрат. Український економіст Андрій Новак зазначив: “Можемо підраховувати загальноекономічні втрати, це втрати ВВП країни. Найбільш пікові роки таких втрат – це 2014-2015 роки, Україна втратила майже 20% ВВП країни через російську агресію. Далі можна рахувати втрати від девальвації курсу гривні, тому що це також пряме зниження доходів усіх українців, також потрібно рахувати втрати інвестицій. До 2014 року в Україну надходило 5-6 мільярдів доларів інвестицій щороку. Від 2014 року цей прямий потік інвестицій зменшився у 2-3 рази” [23]. Динаміка ВВП в доларовому еквіваленті за 2013-2019 рр. красномовно свідчить про значні економічні втрати України (табл. 2.1.).

Таблиця 2.1.

Динаміка ВВП України, 2013-2019 рр. (млрд. дол.) [9]

№	Роки	Динаміка ВВП
1	2013	180
2	2014	131
3	2015	90
4	2016	93
5	2017	112
6	2018	125
7	2019	135

2.2 Евакуаційні заходи воєнного часу

Для мирного населення, яке проживає в прибутих зонах до воєнних, в умовах “гібридної війни” найстрашніше є тиша

Не можна не погодитися, що війна безпосередньо загрожує життю і здоров'ю людей, руйнує нормальні умови їх існування, позбавляє майна та джерел доходів, збільшує кількість сиріт, погіршує доступ до освіти та системи охорони здоров'я, призводить до вимушеної міграції [17].

Проте, для обмеження ризиків, пов'язаних із значними втратами серед мирних жителів необхідно чітко дотримуватися нормативів та інструкцій з їхньої евакуації. Оскільки, війна в Україні є прихованого типу, то вести контроль над рухом населення є дуже важко.

Розглянемо перелік нормативних актів, якими необхідно керуватися при організації заходів щодо виведення цивільного населення із зон бойових дій:

1. Кодекс цивільного захисту України від 2 жовтня 2012 р. № 5403-ві (із змінами) стаття 33 “Заходи з евакуації”.
2. Закон України “Про правовий режим воєнного стану” від 12 травня 2015 р. № 389-VIII (із змінами):
 - пункт 19 частина перша стаття 8 “Проводити евакуацію населення, якщо виникає загроза його життю або здоров'ю, а також матеріальних і культурних цінностей, якщо виникає загроза їх пошкодження або знищення, згідно з переліком, що затверджується Кабінетом Міністрів України”;
 - абзац 3 частини 3 статті 28 “Прийняти нормативно-правові акти, необхідні для реалізації цього закону, та привести свої рішення у відповідність із цим законом”.
3. Постанова Верховної Ради України від 2 вересня 2014 року № 1659-VII “Про прийняття за основу проекту закону України про внесення змін

до деяких законів України щодо залучення транспортних засобів для вивезення населення із зони надзвичайної ситуації, районів можливих бойових дій”.

4. Постанова Кабінету Міністрів України від 30 жовтня 2013 р. № 841 “Про затвердження Порядку проведення евакуації у разі загрози виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій” із змінами внесеними Постановою Кабінету Міністрів України від 30 листопада 2016 р. № 905 .
5. Постанова Кабінету Міністрів України від 14 серпня 2013 року № 581 “Про затвердження Порядку здійснення компенсації вартості послуг і розміру фактичних (понесених) витрат суб’єкту господарювання та громадянину, транспортні засоби яких залучені для вивезення населення із зони надзвичайної ситуації, районів можливих бойових дій”.

Бондаренко О.О. відзначає, що: “Евакуація це організоване виведення чи вивезення із зони можливого ураження населення, якщо виникає загроза його життю або здоров’ю, а також матеріальних і культурних цінностей, якщо виникає загроза їх пошкодження або знищення” [5]. Виведення населення буває трьох типів (рис. 2.1.).

Рис. 2.1. Види виведення населення з близьких до воєнних зон

Виконано автором самостійно

Процедура виведення складається з наступних етапів:

1. Оповіщення.
2. Сигнал “увага всім”.
3. Підготовка повідомлення про воєнні дії.
4. Повідомлення про воєнні дії доводиться до населення.

Етапи евакуації складаються з двох стадій (рис. 2.2.).

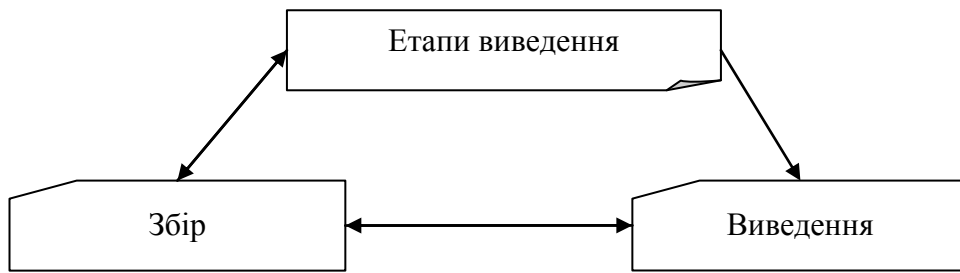

Рис. 2.2. Етапи виведення населення із бойових зон

Виконано автором самостійно

Для виведення населення із конфліктів

**Міська, (районна) евакуаційна комісія в умовах
особливого періоду.**

Для процесу евакуації населення з конфліктних зон створюються спеціальні евакуаційні комісії, які здійснюють наступні заходи:

1. Уточнюють план евакуації, складають заходи щодо його забезпечення та списки тих, хто евакуюється.
2. Проводять контроль за приведенням до готовності евакуаційних органів, системи оповіщення та зв'язку.
3. Уточнюють з евакуаційними комісіями (районів) порядок прийому, розміщення першочергового життєзабезпечення населення в безпечних районах.
4. Уточнюють категорії та чисельність населення, що евакуюється.
5. Проводять контроль за підготовкою та розгортанням збірних пунктів евакуації, пунктів посадки (висадки) населення, проміжних пунктів населення.
6. Проводять контроль потреби у автомобільному, залізничному транспорті, що виділяється для вивезення населення, матеріальних та культурних цінностей в безпечні райони.
7. Проводять контроль за приведенням до готовності захисних споруд в районах евакуаційних пунктів та пунктів посадки (висадки) населення [5].

**Міська, (районна) евакуаційна комісія в умовах особливого періоду
з отриманням розпорядження на проведення евакуації має**

наступні обов'язки:

1. Контроль за оповіщенням органів державної влади та організації початку евакуації населення, матеріальних та культурних цінностей подання транспорту на пункти завантаження.
2. Збір та узагальнення даних про евакуацію населення матеріальних та культурних цінностей (збір інформації від евакуаційних комісій нижчого рівня).
3. Організація взаємодії з органами військового управління з питань забезпечення організації проведення евакуаційних заходів.
4. Розпорядження з питань проведення та всебічного забезпечення евакуаційних заходів, прийому, розміщення та першочергового життєзабезпечення населення, що евакуйовано та вивозу матеріальних і культурних цінностей.
5. Організація взаємодії з транспортними підприємствами, що забезпечують надання транспорту для евакуації населення, матеріальних та культурних цінностей.
6. Підготовка доповідей про хід виконання заходів щодо забезпечення евакуаційних заходів у вищестоящі інстанції.

Евакуаційні заходи у взаємодії з військовими повинні мати наступну структуру:

1. Використання транспортних комунікацій та транспортних засобів.
2. Спільне регулювання на маршрутах евакуації, забезпечення громадського порядку та збереження матеріальних та культурних цінностей.
3. Можливості використання військових містечок та майна (обладнання), що залишають війська для розміщення та першочергового забезпечення евакуйованого населення [5].

Автотранспорт

Автотранспорт у більшості випадків використовується для вивозу евакуйованих на невелику відстань. При перевезеннях автотранспортом окрім пасажирських автобусів застосовуються пристосовані для перевезення людей вантажні автомобілі. Підвищуються норми завантаження автотранспортних засобів. Автотранспорт зводиться в автоколони по 25-30 машин.

Для вивозу населення залізницею і водним транспортом використовуються не лише пасажирські залізничні состави і судна, але й інші засоби, що звичайно не застосовуються у нормальних умовах для перевезення людей:

- товарні вагони;
- напіввагони;
- вантажні судна;
- баржі;
- платформи.

Передбачається більш ущільнене завантаження вагонів і суден, а також збільшення довжини поїздів.

Колони евакуйованих пішим порядком, як правило, формуються поблизу збірних евакопунктів. У цілях кращої організації переходу практикується розбивання колон за цехами та іншими виробничими підрозділами, де на чолі колон ставляться досвідчені і авторитетні керівники. Вивід населення пішки здійснюється по дорогам, а також по маршрутам і колонним шляхам. Марш піших колон планується звичайно на відстань одного добового переходу із задачею вийти із зони можливих руйнувань.

Багато людей, які залишаються в районах, контрольованих збройними угрупованнями, не мають достатніх можливостей, засобів або підтримки для того, щоб залишити ці райони самостійно. Евакуація, яку організовує українська влада і волонтерські організації, є їхнім єдиним шансом добровільно залишити постраждалі внаслідок конфлікту райони.

Проте, часткова евакуація з неконтрольованих урядом районів головним чином проводиться громадськими та волонтерськими організаціями, в тому числі для осіб з обмеженими можливостями. Щоденно на гарячі лінії, надходить в середньому 100 запитів про допомогу в евакуації. Статистика показує, що сім з цих запитів надходять від осіб з обмеженими можливостями.

За умов ведення обстрілу дозвіл на залишення території мирним населенням не потребується. Громадські організації повинні тільки отримати дозвіл для надання допомоги населенню, яке постраждало в результаті воєнних дій.

Проблемні аспекти.

1. Введений пропускний режим дезорієнтує населення.
2. У деяких випадках, люди втрачають пропуски або необхідні особисті документи і не можуть виїхати з воєнних зон.
3. У багатьох селах, жителі, яким необхідно отримати спеціальний дозвіл щоб проїхати через контрольний-пропускний пункт, не можуть цього зробити через те, що місцева адміністрація вже покинула населені пункти. Внаслідок цього, необхідні документи для подачі заяви на отримання перепустки для перетину певних кордонів не можуть бути отримані.
4. Дороги, що ведуть до контрольного-пропускного пункту можуть бути заміновані або недоступні з інших причин.
5. Внаслідок сильного обстрілу у населених пунктах можуть спостерігатися перебої з подачею електроенергії і нестача газопостачання.
6. Можуть бути, також відсутні: медичне обладнання, питна вода і нестача продовольства.
7. Припинення транспортного сполучення з населеними пунктами.
8. Погіршенню ситуації сприятиме відсутність реальних можливостей отримання доступу на безпечні території і життєво - важливої

допомоги внаслідок дії системи Тимчасового Порядку. В даному випадку важливо, вивести мирне населення із зон ризику.

9. Ще однією перешкодою часто є присутність протитанкових мін на дорогах. Це ставить під загрозу можливість виживання в таких умовах.

З метою зменшення ризиків, пов'язаних з безпекою, зокрема, загрози обстрілів, громадські організації, що надають допомогу в евакуації мирного населення повинні використовувати невеликі транспортні засоби, замість мікроавтобусів та автобусів. У такий спосіб, вони зменшать імовірність стати мішенню для снарядів.

Відповідно до Протоколу Женевської конвенції заходів щодо виведення цивільного населення з воєнних територій визначено 14 (рис. 2.3.).

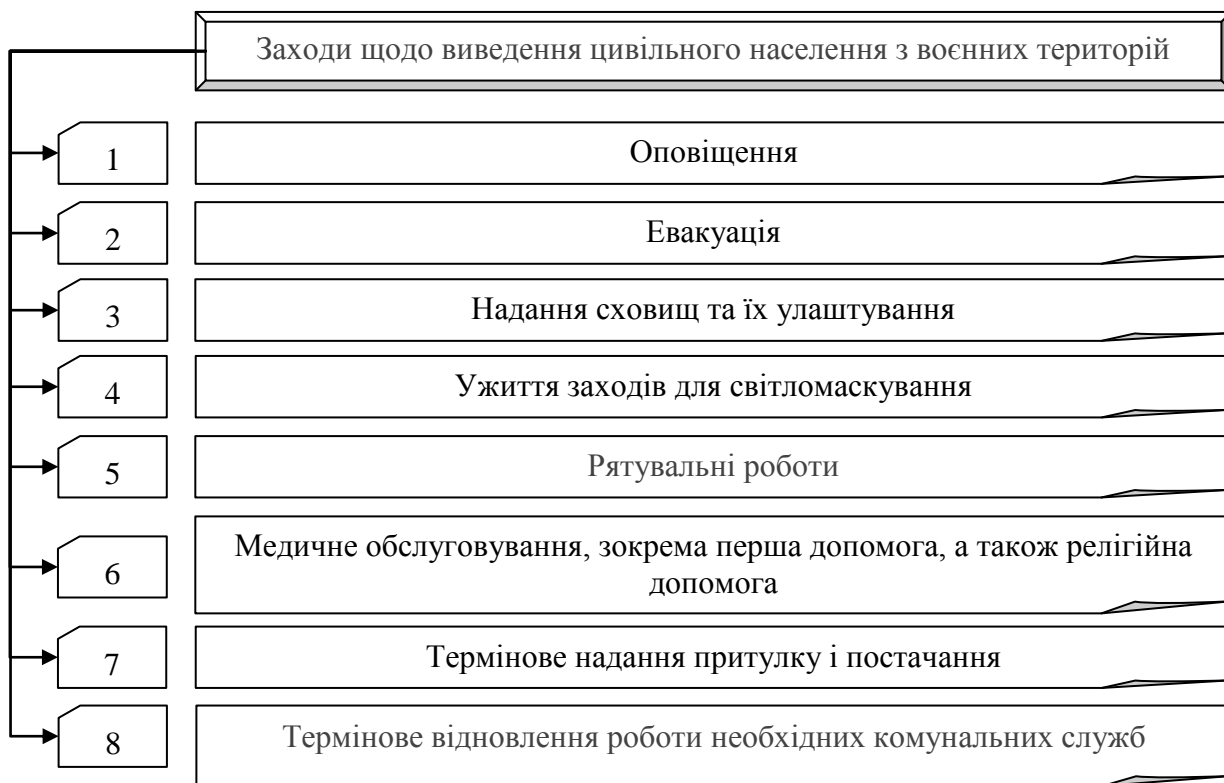

Рис. 2.3. Заходи щодо виведення цивільного населення з воєнних територій

РОЗДІЛ 3

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ТА УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ НА ДОНБАСІ

Безумовно, національна безпека України передбачає комплексний захист життєво-важливих інтересів країни і повинна забезпечити гарантії воєнної безпеки. Воєнні дії на Донбасі вимагають удосконалення системи захисту цивільного населення України. Очевидно, що цивільний захист в Україні також потребує реформування, відповідно зміни розпочалися ще в 2017 році. Перший заступник Голови Верховної Ради України Ірина Геращенко на той час заявила, що: “На засіданнях гуманітарної підгрупи у Мінську ми працюємо над втіленням пропозиції МКЧХ щодо створення “ділянок безпеки”, зокрема і поблизу контрольних пунктів на Донбасі, та над впровадженням цілодобового моніторингу ситуації за участі міжнародних місій на обраних ділянках” [12]. Так, були створені перші безпечні ділянки для мирного населення. Проте, для повного захисту цивільного населення повинні бути виконані ряд умов, які відображені на рис. 3.1.

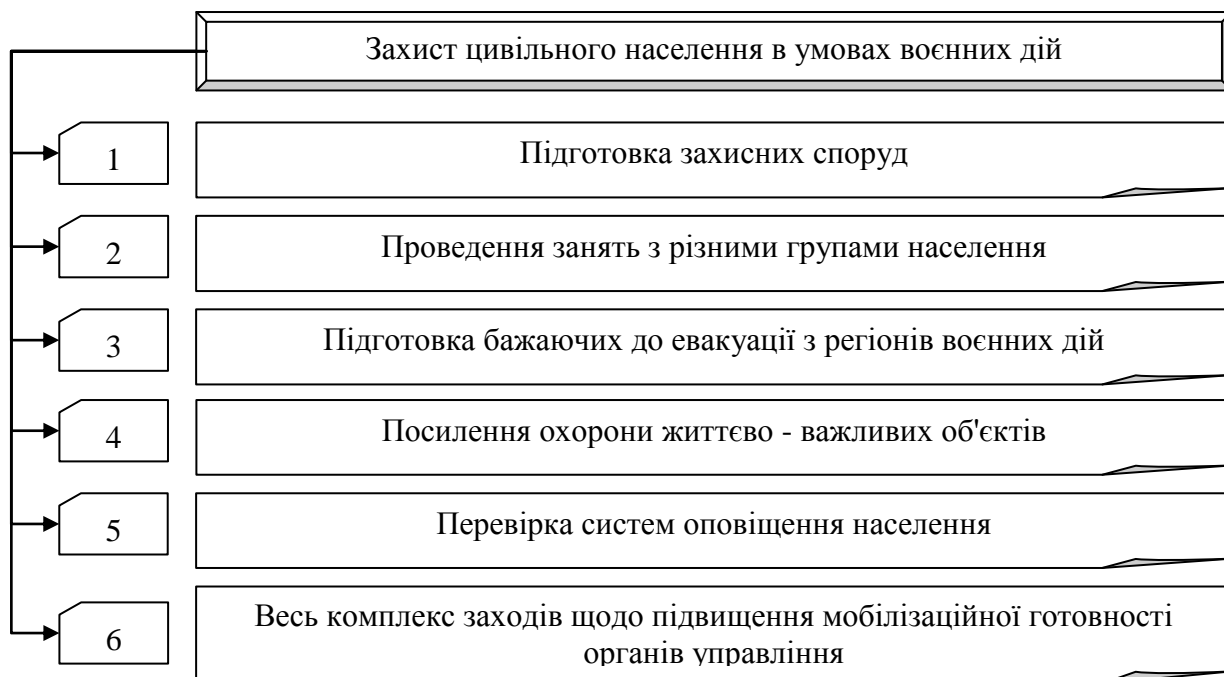

Рис. 3.1. Комплекс заходів для забезпечення безпеки населення в умовах воєнних дій [13]

На нашу думку, в усіх регіонах України необхідно створити координаційні невоєнні центри, які повинні інформувати та проводити навчальні дії із населенням щодо можливих воєнних дій, методи укриття, евакуації та створення захисних пунктів.

Доцільно було б створити також ситуаційний центр управління в кризових ситуаціях з підрозділами в регіонах, областях, районах та великих містах.

З 2019 року українська армія впроваджує нові стандарти захисту цивільного населення. У зоні конфлікту на Донбасі розпочала роботу Група збору та узагальнення інформації про випадки загибелі чи поранення цивільного населення. Мета групи – не лише облік таких випадків, але й аналіз цієї інформації, що дозволить уникати втрат населення у майбутньому.

В.Ф. Гречанінов та В.В. Бегун наголошують, що: “Прийшов час створити сучасний ситуаційний центр управління в кризових ситуаціях, максимально використовуючи можливості інформаційних технологій. Це надасть можливість проводити моніторинг, аналіз та прогнозування стану воєнної безпеки, запобігання та протидії (ліквідації) цивільних втрат на сучасному рівні. Це дозволить значно скоротити людські жертви та мінімізувати матеріальні втрати” [13].

Іноземна практика цивільного захисту населення дає можливість використовувати “табірний підхід” до виведення мирного населення, яке полягає в пошуку найближчих територій, придатних для встановлення табірних містечка з метою організації прийому переселенців з територій воєнних дій. Це тактика є тимчасовою, але вона спрацьовує, коли необхідно терміново евакуювати мирне населення із зон обстрілів.

В даний час, особливу увагу необхідно звернути на формування сил цивільного захисту (рис. 3.1.).

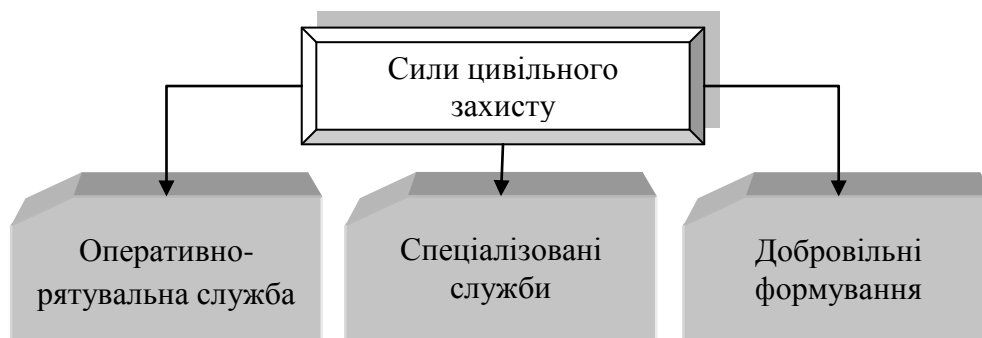

Рис. 3.1. Формування системи швидкого реагування та захисту мирного населення на Донбасі

Такі служби дали б можливість забезпечити своєчасне виведення багатьох жителів, які живуть біля 450-кілометрової лінії зіткнення, стикаються із загрозою обстрілу, і снайперського вогню, та ризиками пов'язаними з великою кількістю мін та боєприпасів, яких не було знешкоджено.

Налагодження співпраці з міжнародними організаціями, а також участь українських рятувальників у навчальних програмах закордоном може сприяти обміну досвідом та покращенню їхньої кваліфікації.

ВИСНОВКИ

Захист населення в умовах воєнних дій є ключовим завданням військових та уряду країни. Початковим етапом в системі вдосконалення захисту мирного населення є розробка системної роботи щодо впровадження алгоритмів та методики для попередження втрат серед цивільного населення під час військових дій. Необхідно відмітити, що існують системні проблеми та нестача координації між органами державної влади та військовими організаціями в питаннях щодо захисту цивільного населення, оскільки за роки протистояння між Україною та Росією було втрачено багато цивільного населення. За різними статистичними даними було втрачено понад десятки тисяч осіб. Причиною значних втрат стали воєнні дії, які набули гібридного характеру. Гібридна війна є однією із найскладніших, оскільки дуже важко передбачити тактику, перебіг, межі та стратегію її ведення.

Основними причинами, які стали поштовхом до розв'язання конфліктних дій були, на нашу думку, економічне та політичне послаблення України на міжнародній арені, внутрішній конфлікт інтересів, нестабільність владної позиції, багаторічне прагнення агресора підкорити окремі території України.

Уряд країни не був повністю готовий до оборонних дій. Система оборони була зорієнтована, в основному, на відбивання атак, а вимоги щодо захисту прав громадян в умовах воєнних конфліктів порушувалися, оскільки стратегія та тактика виведення цивільного населення з ліній протистояння були не розроблені.

Позитивним аспектом стало те, що протягом п'яти років практично з нуля було побудовано цілий структурний підрозділ цивільно-військового співробітництва, який сьогодні максимально надає допомогу цивільному населенню в зоні бойових дій на Донбасі.

Захист цивільного населення від агресора полягає не тільки в своєчасному сповіщенні про можливі загрози, а також в забезпеченні його першими необхідними засобами для виживання:

- транспортними засобами для евакуації;
- накресленням планів та дій виведення жителів з бойових точок;
- медикаментами;
- першою медичною допомогою;
- сховищами та укриттям;
- продуктами харчування;
- пунктами перестою;
- одягом.

Особливу увагу необхідно звернути на заходи з евакуації осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення (дітей), які розробляються окремим розділом у планах евакуації населення. Планування заходів з евакуації осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення в разі збройних конфліктів передбачається в окремому розділі з евакуації населення та матеріальних і культурних цінностей у разі збройних конфліктів, який розробляється в планах цивільного захисту на особливий період.

В Україні значною проблемою залишається планування транспортного забезпечення евакуаційних заходів, що передбачає підготовку транспортних засобів для виконання евакуаційних перевезень осіб з інвалідністю та осіб, які їх супроводжують.

Варто наголосити, що оскільки велика частина територій Східної України, на якій ведуться бойові дії, знаходяться у замінованому стані, відсутність достатньої кількості медичного забезпечення, дефіцит харчових продуктів та прісної води, важкодоступна місцевість, нестача необхідного обладнання та техніки для транспортування людей у безпечні території, недостатня кількість місць для розміщення евакуйованих осіб та людей з інвалідністю, є найбільш проблемними аспектами для української влади.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Boothby W. Weapons and the Law of Armed Conflict (2nd Edition). Oxford Monographs in International Law. – 2016. – URL: <http://opil.ouplaw.com/view/10.1093/law/9780198728504.001.0001/law-9780198728504>
2. Cryer R., Friman H., Robinson D., Wilmshurst E. An Introduction to International Criminal Law and Procedure. – Cambridge University Press, 2007. – 522 p.
3. Hoffman F. G. Future Threats and Strategic Thinking [Електронний ресурс] / Hoffman F. G. // Infinity Journal, No Fall 2011. – Режим доступу: [https://www.infinityjournal.com/article/34/Future Threats and Strategic Thinking/](https://www.infinityjournal.com/article/34/Future%20Threats%20and%20Strategic%20Thinking/)
4. Бегун В.В. Безпека життєдіяльності (забезпечення соціальної, техногенної та природної безпеки) / В.В. Бегун, І.М. Науменко. – К., 2004. – 328 с.
5. Бондаренко О.О. Евакуаційні заходи мирного та воєнного часу. URL: <https://dabi.gov.ua/wp-content/uploads/2019/05/Evakuatsijni-zahody-myrnogo-ta-voynnogo-chasu.pdf>
6. В'ятрович В. Що треба знати про війну з Росією. *Українська правда*. 28 лютого 2019. URL: <https://blogs.pravda.com.ua/authors/viatrovych/5c77ed7f557c8/>
7. Ван Каппен Ф. Інтерв'ю на “Радіо Свобода” / Ф. Ван Каппен. URL: <http://svoboda.org/content/article/25362031.html/>
8. Верменич Я. Донбас як порубіжний регіон. С. 57.
9. Вишневецький Ю. Що втратили Україна, Росія та захід від п'ятирічного конфлікту на Донбасі. *DDnews*. URL: https://www.dsnews.ua/minskiy_pat/shcho-vtratali-ukrayina-rosiya-ta-zahid-vid-p-yatirichnogo-konfliktu-02092019230000

10. Війна “гібридна” // Політологічний енциклопедичний словник / Уклад.: Л. М. Герасіна, В. Л. Погрібна, І. О. Поліщук та ін. – [За ред. М. П. Требіна]. – Харків: Право, 2015. – 816 с.
11. Гай-Нижник П. Росія проти України (1990-2016 рр.). К., 2017. – 332 с.
12. Геращенко І. “Напружена безпека та гуманітарна ситуація на Донбасі потребує активізації моніторингу спеціальної моніторингової місії ОБСЄ, особливо поблизу українсько-російського кордону”. URL: <https://iportal.rada.gov.ua/news/Novyny/145361.html>
13. Гречанінов В.Ф., Бегун В.В. Аналіз функціонування цивільного захисту у сучасних умовах та деякі пропозиції щодо його удосконалення. Збірник наукових праць Харківського університету Повітряних Сил, 2015, випуск 1(42). С. 120-125.
14. Дії населення в умовах надзвичайних ситуацій військового характеру. URL: <https://www.dsns.gov.ua/ua/Diyi-naselennya-v-umovah-nadzvichaynih-situaciy-viyskovogo-harakteru.html>
15. Жертви війни на Донбасі (інфографіка). DW. URL: <https://www.dw.com/uk>
16. Захист населення від небезпек воєнного характеру, спричинених застосуванням зброї. URL: <https://ns-plus.com.ua/2017/12/17/zahyst-naselennya-vid-nebezpek-voennogo-harakteru-sprychynenyh-zastosuvannyam-zbroyi/>
17. Лещенко О.Я. Трансформація системи цивільного захисту України в умовах сучасних воєнно-політичних конфліктів гібридного типу. Дисертація. Київ, 2020. – 293 с.
18. Маклюен Г. М. Внешние расширения человека / Г. М. Маклюен; пер. с англ. В. Николаева; закл. ст. М. Вавилова. – М.; Жуковский: КАНОН – пресс – Ц, Кучково поле, 2003. – 464 с.
19. Мацієвський Ю. В. Внутрішній конфлікт чи прихована агресія: академічна дискусія і експертні оцінки війни на Донбасі. “Політичне життя” № 2 – 2019. С. 55-68.

- 20.Офіцинський Ю. Сучасна російсько-українська війна (за матеріалами газети “The New York Times” 2013-2017 років). Ужгород: РІК-У, 2018. – 312 с.
- 21.Попович К. В. Гібридна війна як сучасний спосіб ведення війни: історичний та сучасний виміри. Науковий вісник Ужгородського університету, серія «Історія», вип. 2 (35), 2016. С. 75-79.
- 22.Правовая защита во время войны. Прецеденты, документы и учебные материалы, относящиеся к современной практике международного гуманитарного права. В 4-х томах. / Под ред. М. Сассоли и А. Бувьє – М: МККК, 2008.
- 23.Проаналізували втрати України через війну на Донбасі та витрати Росії. *Радіо Свобода*. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/donbass-realii/30264799.html>
- 24.Пропозиції до політики щодо врегулювання конфлікту на тимчасово невідконтрольованих територіях на сході України. USAID. URL: https://parlament.org.ua/wp-content/uploads/2017/12/Donbas_ALI_PP-.pdf
- 25.Рябцева Н. В ООН назвали кількість загиблих від мін дітей на Донбасі. *UNN*. URL: <https://www.unn.com.ua/uk/news/1827753-v-oon-nazvali-kilkist-zagiblikh-vid-min-ditey-na-donbasi>
- 26.У Раді назвали число дітей, які загинули з початку конфлікту на Донбасі. *РБК-Україна*. URL: <https://www.rbc.ua/ukr/news/rade-nazvali-chislo-detey-pogibshih-nachala-1574767860.html>
- 27.Украина – Fragile states index (Lowest = Best). URL: <https://knoema.ru>
- 28.Українське суспільство в умовах війни: виклики сьогодення та перспективи миротворення: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Маріуполь, 9 червня 2017 р. – Маріуполь: ДонДУУ, 2017. – 311 с.
- 29.Фабіус каже, що нерішучість Обама дорого коштувала Україні // *Українська правда*. 2016. 17 лютого. URL: <https://www.pravda.com.ua/>

30.Феськов І. В. Основні методи ведення гібридної війни в сучасному інформаційному суспільстві. Актуальні проблеми політики. 2016. Вип. 58. С. 66-76.